PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain muuttamisesta (HE 207/2021 vp)

Esityksessä ehdotetaan uutta kustannustukikierrosta ravintola-, matkailu- ja tapahtuma-alan yrityksille. Tarkoituksena on tukea koronapandemiaan liittyvien viranomaisrajoitusten vuoksi pitkään kärsineitä yrityksiä. Tällä halutaan vähentää pitkittyneestä koronakriisistä johtuvaa elinkelpoisten yritysten konkurssiriskiä.

Perusteita yleiselle yritysten tukemiselle koronan vuoksi on yhä vähemmän suotuisasti kehittyneen taloustilanteen takia. Toisaalta ravintola-, matkailu- ja tapahtuma-alan liiketoiminta on edelleen ollut rajattua. Siksi voi olla perusteltua vielä ohjata tukea yrityksille, joiden taloustilanne on koronasta johtuen ollut pitkään hankala. Pitkittynyt kriisi voi johtaa elinkelpoisenkin yrityksen konkurssiin, kun konkurssi- ja ulosottosäätelyn lievennykset poistuvat vuoden lopussa, jos velkoja kriisin jatkuessa kerääntyy. Kokonaisuudessaan majoitus- ja ravintola-alan tilanne on viimeisimpien tarkasteluiden perusteella jo parantunut ja kesä-elokuussa 2021 liikevaihto on jäänyt alle 20 % pienemmäksi kuin vuonna 2019 samaan aikaan (Helsinki GSE:n Tilannehuone), joskin yritysten välillä lienee suurta vaihtelua vaikutuksissa.

On syytä huomata, että kustannustuen luonne näyttää muuttuneen alkuperäisestä tarkoituksesta. Nyt aiempaa enemmän näyttää olevan tarkoituksena tukea pandemiasta kärsineitä yrityksiä reiluuden nimissä. Toisin sanoen pyritään jakamaan yrityksille aiheutuneita kustannuksia. Tämä voi sinänsä olla perusteltua, mutta sen pitäisi olla erillinen poliittinen päätös, kun peruste eroaa varsinaisesta tilapäisestä konkurssiaallon ehkäisystä.

Kustannustuen riskit

1) Kustannustuki kohdistuu olemassa olevaan yrityskantaan ja vähentää niiden poistumia myös tilanteissa, jossa poistuminen olisi perusteltua.

Ongelmana tässä on se, että osa tuesta valuu väkisin yrityksille, joiden liikevaihto on laskenut muusta syystä kuin koronan takia, ja jotka eivät ole elinkelpoisia koronan jälkeen. Tämä on tehotonta, ja hidastaa talouden uusiutumista. Tätä osaltaan helpottaa se, että kustannustuki kohdistetaan nyt vain toimialoille, jotka ovat suoraan kärsineet koronasta. Tämäkään ei kuitenkaan kokonaan poista ongelmaa.

Tämä on ongelmallista myös uusien yritysten syntymisen kannalta, kun uudet yritykset eivät voi saada tukea, mutta niihin kohdistuu samat toimialan kohtaamat rajoitukset. Esimerkiksi uusi kilpaileva ravintola voi viedä asiakkaita viereiseltä vanhemmalta ravintolalta laskien sen liikevaihtoa. Nyt näistä vanha ravintola voi saada kustannustukea, mutta uusi kilpailija ei saa, vaikka senkin liiketoiminta on koronarajoitusten vuoksi rajoitettua. Tällä mekanismilla kustannustuki hidastaa talouden uusiutumista.

2) Kustannustuen jatkuessa sillä on haitallisia kannustimia yrityksille, kun yritykset alkavat odottaa osittaista kompensaatiota liiketoiminnan laskusta.

Kustannustuen alusta alkaen tuki on tarkoitettu väliaikaiseksi, jolloin tuesta ilmoittamista edeltävään yrityksen liikevaihtoon perustuva tuki ei vääristä käyttäytymistä. Kun kustannustukea jatketaan tauotta kerta toisensa jälkeen, se alkaa vähentää yritysten kannustimia tehostaa toimintaansa. Tässä mielessä viides kustannustukikierros, joka kohdistuu liiketoiminnallisesti sekä pandemian hallinnallisesti helpompaan kesän 2021 periodiin antaa väärää viestiä tuen jatkumisesta.

Yleisesti kustannustuelle alkaa olla yhä vähemmän perusteita, vaikka joillekin yksittäisille aloille, kuten tapahtuma-ala, ja yrityksille se voi olla perusteltavissa. Siksi on hyvä, että ehtoja myöntämiselle on tiukennettu. Jatkossa kustannustukea tulisi ulottaa vain tiukkojen rajoitusten tai vaikean pandemiatilanteen periodeihin – ei edellisestä tukiperiodista seuraaviin kuukausiin niin, ettei tukiperiodien välissä ole lainkaan taukoa. Lisäksi on hyvä miettiä tapoja tukea yrityskentän uusiutumista ohjaamalla tukea myös uusille yrityksille.

Lähteet:

Helsinki GSE:n Tilannehuone, www.helsinkigse.fi

Helsingissä 5. marraskuuta 2021

Annika Nivala
vanhempi tutkija